

2. Теорія міжнародних відносин. Міжнародні відносини та світова політика : навч. посіб. / М. П. Требін, Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна та ін.; за ред. М. П. Требіна. Харків: Право, 2016. 540 с.

3. Morgenthau H. J. Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace. 5th ed., rev. N. Y.: Alfred A. Knopf, 1978. xxviii, 650 p.

4. Kissinger H. American Foreign Policy. 3-d ed. N.Y.: Norton, 1977. 445 p.

5. Історія України: Навч. посіб. для вищих навчальних закладів / Нар. укр. акад.; [За заг. ред. Г. І. Костакова]. Харків: Вид-во НУА, 2003. 447 с. URL: <http://dspace.nua.kharkov.ua/jspui/handle/123456789/75> (дата звернення 05.11.2019).

6. Альманах сектору безпеки України 2012. Київ: Видавництво «Заповіт», 2013. 144 с.

***Явір Віра Анатоліївна,**
доктор політичних наук, старший науковий співробітник,
Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України*

КОНФЛІКТ НА ДОНБАСІ ЯК ЗАГРОЗА ЄВРОАТЛАНТИЧНОМУ ВЕКТОРУ УКРАЇНИ

Питання, до якої міри конфлікт на Донбасі загрожує євроатлантичній інтеграції України, залишається відкритим. З одного боку, євроатлантична інтеграція є потужним стримуючим чинником деструктивних процесів – етнополітичних конфліктів, міжетнічної напруженості та сепаратизму. При цьому простежується чітка кореляція участі ЄС у протидії сепаратизму, залежно від географії конфлікту. Виникнення сепаратистських тенденцій у центрі європейських інтеграційних процесів чи на периферії континенту вирішальним чином впливає на ступінь зацікавленості ЄС у протидії їм. Безпосередня близькість Кіпру, балканських країн до політичних, економічних центрів ЄС зумовила активну участь Брюсселю у врегулюванні сепаратистських конфліктів на їх теренах [1, с. 96]. Що не стосується периферійних конфліктів, зокрема в Абхазії, Південній Осетії та Придністров'ї, де ЄС бере не найактивнішу участь у мирному врегулюванні.

Перспектива членства в ЄС не завжди успішно стримує прояви сепаратизму та сецесії, прикладом чого є острів Кіпр, вже близько 45 років поділений між турецькою та грецькою етнічними спільнотами. У 2004 р. ООН розробила план об'єднання острова, який отримав назву «план Аннана» за ім'ям Генсека ООН. Документ передбачав створення

Об'єднаної Кіпрської Республіки, яка отримувала запрошення для членства в ЄС. Але євроінтеграція не стала чинником об'єднання Кіпру, оскільки населення грецької частини острова не підтримало план через неврахування низки вимог щодо турецької військової присутності та процедури переселення біженців. Показово, що натомість 65% населення невизнаної ТРПК проголосували за план Аннана, тобто за перспективу євроінтеграції у складі об'єднаної держави, процедуру якої на той час проходила Республіка Кіпр. У 2004 р. Кіпр став членом Європейського Союзу, проте де-факто до ЄС приєдналася лише Республіка Кіпр, тобто південна грецька частина острова.

Наразі заморожений конфлікт гальмує економічний розвиток Кіпру, позаяк об'єднання острова призвело б до інтеграції північної частини Кіпру до ЄС, що позитивно позначилося б на соціально-економічних показниках і стандартах життя. В українському політичному дискурсі дедалі популярнішим стає проведення паралелей між Північним Кіпром та самопроголошеними утвореннями на Донбасі [2, с. 89]. Зокрема стверджується, що Турецька Республіка Північного Кіпру, прагнучи до більш глибокої інтеграції з Туреччиною, перебуває тепер в ситуації, коли її добробут повністю залежить від рішень Анкари. Цим же шляхом йдуть псевдореспубліки Донбасу, економіка яких фактично повністю залежить від Російської Федерації. Тим часом Республіка Кіпр, незважаючи на те, що 37 % території острова окупована Туреччиною, зуміла інтегруватися до європейського співтовариства та знайти свою нішу в регіональних та геополітичних відносинах.

Порівняння України з Кіпром на шляху до євроінтеграції актуальне з багатьох причин. По-перше, ЄС брав активну участь у врегулюванні кіпрського конфлікту, тиснучи на Туреччину, яка визнає і підтримує ТРПК. По-друге, незважаючи на провал врегулювання та возз'єднання острова, Кіпр став членом ЄС і сталося це порівняно недавно в 2004 р. Україна наразі, як і Кіпр, належить до дезінтегрованих держав – внаслідок агресії Російської Федерації та гібридної війни Україна втратила контроль над Автономною Республікою Крим, що була анексована РФ, та частиною Донецької та Луганської областей, які сепаратизувалися в самопроголошені утворення ДНР та ЛНР, визнані Україною як терористичні організації. Інспірований ззовні сепаратизм не має нічого спільного з самовизначенням етноспільноти і був застосований Російською Федерацією виключно як політична технологія дезінтеграції України.

Наразі врегулювання конфлікту на Донбасі, відновлення територіальної цілісності - реінтеграції ОРДЛО та Криму залишається

викликом на шляху до євроатлантичної інтеграції України. Міністр закордонних справ заявив, що поряд з інтеграцією до ЄС та НАТО, головними зовнішньополітичними пріоритетами України є відновлення миру на Донбасі та повернення Криму. Вступаючи на посаду, В. Пристайко поставив завдання дипломатичному корпусу протягом пів року значно просунути у вирішенні конфлікту на Донбасі: «Зараз не так важливо, як ми це будемо робити: чи шляхом залучення миротворчих місій або шляхом виконання «Мінська» [3]. Втім, чинна влада скептично налаштована до ведення нескінченних переговорів в різних форматах, більше концентруючись на компромісних реінтеграційних кроках - відновлення зв'язків з населенням окупованих територій, забезпечення соціальних виплат, сполучення та інфраструктури, створення системи ефективного інформаційного опору за підтримки міжнародного співтовариства.

Однак, як свідчить приклад Кіпру, наявність неконтрольованих територій – самопроголошених утворень, повністю не закриває шлях європейської держави до євроатлантичної інтеграції. Що ж стосується вступу України до НАТО, у березні 2018 р. Північноатлантичний Альянс офіційно визнав євроатлантичні прагнення України як держави, яка у майбутньому може стати членом НАТО. Вимушена участь України, яка завжди підкреслювала, що змушена захищати свій суверенітет і територіальну цілісність від збройної агресії Російської Федерації, не є прямою перешкодою до вступу до НАТО та ЄС.

Єдиним документом, що визначає процедуру набуття членства країни в НАТО є Північноатлантичний договір, згідно з яким сторони зобов'язуються вирішувати всі міжнародні спори, учасниками яких вони можуть стати, мирними засобами і таким чином, щоб не ставити під загрозу міжнародний мир, безпеку та справедливість, а також утримуватись у своїх міжнародних відносинах від погроз силою чи застосування сили у будь-який спосіб, несумісний з цілями ООН (ст.1). Україна робить ставку на мирне вирішення конфлікту на Донбасі і постійно це доводить, уникаючи застосування зброї для відновлення територіальної цілісності.

Головною пересторогою є ст. 5 Північноатлантичного договору, яка трактує збройний напад на одну або кількох держав-членів нападом на них усіх і зобов'язує їх надати допомогу в індивідуальному порядку або колективно, «в тому числі застосовуючи збройні сили» [4]. Експерти дискутують, чи вступ України до НАТО у випадку продовження конфлікту на Донбасі, означатиме необхідність автоматичного застосування ст. 5 Договору і схиляються до того, що це не призведе до автоматичного втягування у війну інших членів

Альянсу. Позаяк ст. 5 не вступає в силу у випадку, коли країна-член здійснює заходи з підтримки миру згідно з рішеннями ООН.

Насправді перспектива членства як у НАТО, так і ЄС лежить виключно в політичній площині і залежить від того, наскільки швидко та ефективно Україна реформуватиметься, впроваджуватиме стандарти Європейського Союзу та Північноатлантичного Альянсу, посилюватиме демократичні інститути та зможе стати прогнозованою та стабільною країною євроатлантичного простору [5]. Україна має застосовувати євроатлантичну інтеграцію як рушій внутрішніх перетворень, вступ до НАТО та ЄС не може бути самоціллю.

Незважаючи на відсутність прямих юридичних пересторог, до вирішення збройного конфлікту між Україною та Росією, приєднання України до ЄС та НАТО матиме небагато шансів на успіх, позаяк країни ЄС та НАТО уникатимуть перенесення конфлікту за участю РФ у внутрішньополітичну площину [6]. Північноатлантичний договір передбачає приєднання до НАТО нових членів лише за одностайною згодою усіх держав-союзників: будь-яка з них може тривалий час блокувати вступ держави-кандидата, про що свідчить конфлікт Греції та Північної Македонії щодо назви. Вступ до ЄС згідно зі ст. 49 Договору про ЄС також передбачає ратифікацію договору про вступ країни-заявника всіма державами-членами ЄС відповідно до своїх конституційних процедур. Наразі Україні рекомендовано зосередитися на досягненні відповідності критеріям членства, реформах для розвитку і поглиблення чинних форматів співпраці з ЄС та НАТО (асоціації та партнерства).

Важливою передумовою в досягненні цих цілей є системна протидія сепаратистським тенденціям в межах етнонаціональної політики України, що виявилася неефективною у нейтралізації інспірованих ззовні проявів сепаратизму, врегулювання конфлікту на Донбасі, деокупація окупованих територій, однак на умовах сумісних з євроатлантичними цінностями, які передбачають інтеграцію України до НАТО та ЄС, а не на умовах держави-агресора, які її виключають.

Список використаних джерел та літератури:

1. Стойко О.М. Вплив європейської інтеграції на сепаратистські рухи в країнах Європи // Ціннісний вимір політичної діяльності: сепаратизм та війна як продовження політики: збірник наукових праць. Херсон: ПП Вишемирський В.С., 2016. С. 96-100.

2. Явір В.А. Кіпр як приклад дезінтегрованої держави: стан та перспективи реінтеграції // S.P.A.C.E (Society, Politics, Administration in Central Europe). 2018. Вип. 9. С. 88-91.

3. Новий глава МЗС назвав пріоритети зовнішньої політики України // Європейська правда. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2019/08/29/7100219/>.

4. Північноатлантичний договір (Вашингтон, округ Колумбія, 4 квітня 1949 р.) // НАТО. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/official_texts_17120.htm.

5. Фріз І. Чи можна вступити в НАТО з військовим конфліктом? // УНІАН. URL: <https://www.unian.ua/politics/10023365-chi-mozhna-vstupiti-v-nato-z-viyskovim-konfliktom.html><https://www.unian.ua/politics/10023365-chi-mozhna-vstupiti-v-nato-z-viyskovim-konfliktom.html>.

6. Литвиненко Я. Багатошвидкісна Європа: які зміни чекають на ЄС та як це вплине на Україну // Європейська правда. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2017/08/15/7069412/>

*Стеценко Світлана Власівна, кандидат історичних наук, доцент,
Київський національний університет будівництва і архітектури*

ПОЛІТИЧНИЙ СУПРОВІД ОФОРМЛЕННЯ «РОСІЙСЬКОЇ» ІДЕНТИЧНОСТІ

Повернення, реінтеграція Донбасу, навіть без ув'язки з аналогічним процесом щодо Криму, утримує в собі різномасштабні виміри, зокрема політично-акцентований гуманітарно-науковий вимір, пов'язаний з участю російських вчених-гуманітаріїв у розробці політичних рішень. На тимчасово окупованих територіях знищена політична функція української національної ідентичності. В українських громадян з'явилися російські паспорти, в шкільних підручниках – оновлені історичні наративи. Наявним став цивілізаційний розлом, де головна ідеологічна лінія починається з питання антифашизму. В Україні комунізм прирівняний до нацизму і заборонена його пропаганда, включно з пропагандою радянського періоду, а там – спадкоємність історичного процесу, «безсмертний полк» та відповідна атмосфера навколо нього.

В цьому році в Росії указом Путіна затверджена нова редакція Стратегії державної національної політики РФ до 2025 року, яку, очевидно, варто розглядати не тільки як державний документ, але і як показник рівня об'єктивності та наукової сумлінності нинішніх представників російської гуманітарної науки. «Стратегію» підготувала група В. Тішкова, який донедавна очолював Інститут етнології і антропології РАН, а також був міністром у справах національностей.